

۳- دیدگاه برنامه‌ریزی درسی مبتنی بر روان‌شناسی ساخت و سازگرا یا رویکرد تعاملی	۲- دیدگاه برنامه‌ریزی درسی مبتنی بر روان‌شناسی شناخت‌گرا یا رویکرد فرآیندی: (از ۱۹۷۰)	۱- دیدگاه برنامه‌ریزی درسی مبتنی بر روان‌شناسی رفتارگرا: (تا ۱۹۶۰)
<p>ساختن دانش و تولید و مصرف آن محور توسعه انسانی، توسعه پایدار و جامعه دانش-محور است. آخرین یافته‌های پژوهشی نشان می‌دهد که یادگیری، کلید ورود به جامعه دانش-محور است. از طریق یادگیری، هر فرد قادر به ساختن دانش و تولید آن است.</p> <p>از جمله تغییرات می‌توان به تأکیدهای زیر اشاره کرد:</p> <p>از تدریس به یادگیری، از یادگیری سطحی به یادگیری عمقی، از به حافظه سپردن و تکرار رویدادها به کاربرد، تحلیل، ارزش‌یابی و سازمان‌دهی عناصر در قالب یا ساختاری نو، از یادگیری «طوطی وار» مطالب، به فهمیدن و به کار بستن مفاهیم، شیوه‌ها و اصول، از یادگیری آموزشی‌گامی ماده‌های درسی جدا از هم، به یادگیری مداوم میان رشته‌ای، از تمرکز بر درون‌دادهای نظام آموزشی به تمرکز بر عملکرد و پیامدهای نظام آموزشی؛ از این دیدگاه، یادگیری، فرآیندی است که طی آن فرد به بازنمایی‌های ذهنی خود بهبود می‌بخشد. در این رویکرد معلمان باید در این جهت اقدام کنند که دانش‌آموز، دانش خود را در کلاس بسازد. «البته نه با افراط»؛ زیرا بعضی مفاهیم قراردادی هستند و فراگیران آن‌ها را نمی‌سازند. همان‌طور که دیده‌اید، در سال‌های اخیر در کتب ریاضی، لباس کتاب‌ها عوض شده و تمرینات و بحث‌های کار در کلاس طراحی شده؛ ولی هنوز هم رویکرد شناختی به طور کامل اجرایی نشده است. رویکرد تعاملی، ترکیبی از رویکرد انتقالی و فرآیندی است؛ هم به محتوا توجه می‌کند و هم به مهارت‌ها. بعضی جاها در کتاب‌درسی، اطلاعات را به فراگیر می‌دهد و بعضی جاها، شاگردان را وادار می‌کند به دنبال محتوا بروند.</p> <p>معلم در این رویکرد امتحان می‌گیرد؛ شبیه رفتارگرایان، تکرار هفته‌ای و ماهیانه در آزمون هم دارد؛ اما روش دیگری هم به کار می‌برد؛ مثلاً بچه‌ها را به باغ می‌برد تا طول و عرض ابعاد باغ را اندازه بگیرند یا اشکال هندسی مختلفی را به آن‌ها می‌دهد؛ مثلاً وارد کلاس درس شده موضوع درس را هم گفته، پازل زمین فوتبال را به بچه‌ها می‌دهد؛ مثلاً پازلی ۳۲ قطعه‌ای؛ سپس از بچه‌ها می‌خواهد قطعات پازل را روی یک بعد میز روی هم بچینند. بدون این که اشاره‌ای به فرمول کرده باشد. از آن‌ها می‌خواهد قطعات پازل را روی دو بعد میز مرتب کنند و سپس از آن‌ها می‌خواهد قطعات پازل را روی سطح میز پخش کنند و در نهایت به جمع‌بندی مساحت می‌رسد.</p> <p>در روان‌شناسی ساخت و سازگرا، بحث تلفیق هم مطرح است؛ مثلاً در حین خواندن شعر، دین هم آموزش می‌دهیم که با لذت ادبیات، یادگیری دینی افزون می‌شود.</p> <p>اشکال عمده:</p> <p>هنوز عمومی نشده است.</p>	<p>از دهه ۱۹۷۰ به بعد، این اعتقاد قوت گرفت که هدف آموزش و پرورش، فقط انتقال معلومات و بازیس‌گیری آن در روز امتحان نیست.</p> <p>شناخت‌گرایان مثل برونر، پیازِه... اعتقاد دارند، اگر صرفاً رفتار بیرونی را مدنظر قرار دهیم، نقش اندیشه، تفکر، استنتاج و... محدود می‌گردد.</p> <p>شناخت‌گرایان منشأ انگیزش آدمی را در درون او و به خصوص، در نوع نگرش و اندیشه او می‌دانند. از نظر شناخت‌گرایان، برخی نیازهای ایجادکننده انگیزه رفتار شامل نیاز به احساس کفایت، احساس خودمختاری، نیاز به پیشرفت و نیاز به کنجکاوی می‌باشند. از نظر برونر، روش آموزش سنتی رفتارگرایی به دلایلی مردود و غیر ثمربخش است:</p> <p>اولاً، در این روش، فراگیر منفعل و بی‌تحرك است؛ ثانیاً انگیزه‌ای برای یادگیری در او مشاهده نمی‌شود؛ لذا مرتباً نیاز به تقویت‌کننده‌های بیرونی وجود دارد؛ ثالثاً، دانش در طی نسل‌های متمادی، بدون تکامل و تغییر دست به دست می‌شود؛ لذا باید یادگیری به صورت اکتشافی انجام پذیرد. ایجاد تنوع در روش‌های تدریس و تنوع در روش‌های نظام ارزش‌یابی، ویژگی این رویکرد است.</p> <p>با این دیدگاه تکیه صرف به برگه امتحان پایانی کنار گذاشته شده و در ارزش‌یابی تکوینی، استفاده از شیوه‌های انجام تکالیف، به صورت پاسخ در خانه، فعالیت‌های فردی یا گروهی مرتبط با درس خارج از کلاس، فعالیت‌های پژوهشی، ارزش‌یابی باز (open book)، مشاهدات تدریجی رفتار و آزمون‌های عملکردی، هر کدام بخشی از نمره‌نهایی را تشکیل می‌دهند.</p> <p>نقش معلم، در این دیدگاه، بررسی مواد و برنامه درسی و شناخت مهارت‌های علمی ضروری مانند: مشاهده، برقراری ارتباط، طبقه‌بندی، پیش‌بینی، فرضیه‌سازی و سازمان‌دهی آزمایش است.</p> <p>نقش فراگیرنده، شرکت فعال در تجربیات یادگیری تدارک دیده شده به وسیله معلم و پرورش تمام مهارت‌ها است.</p> <p>نگاه به علم: از طریق روش‌های علمی مشاهده، برقراری ارتباط، طبقه‌بندی، پیش‌بینی، فرضیه‌سازی و سازمان‌دهی آزمایش‌های مناسب است.</p> <p>نگاه به یادگیری: یادگیری از طریق مشارکت فعال دانش‌آموز، در پرورش مهارت‌ها صورت می‌گیرد. مزایا: دانش‌آموزان خیلی فعال‌اند، به جای تکیه بر محتوا، آموزش مهارت‌ها اساس کار است.</p> <p>اشکال عمده:</p> <p>محتوا به نفع مهارت‌ها و به ضرر دانستن‌ها، کم‌رنگ می‌شود.</p>	<p>روان‌شناسی رفتارگرا، محرک- پاسخی است، چیزی را به فراگیر می‌دهیم و در روز موعود پس می‌گیریم (امتحان).</p> <p>رفتارگرایان مثل اسکینر، ثوراندیک و پاولوف معتقدند، باید رفتارهای بیرونی را دید تا قضاوت کرد؛ به عبارت دیگر، انگیزش را به عنوان پاسخی در برابر محرک‌های بیرونی می‌دانند. این دسته از محققان، عامل بیرونی تقویت را مهم‌ترین انگیزه برای یادگیری در کلاس درس می‌دانند.</p> <p>در این دیدگاه معلم حرف اول را می‌زند و انتقال داده‌ها از سوی معلم صورت می‌گیرد.</p> <p>در برنامه‌ریزی درسی مبتنی بر این دیدگاه، ابزار عمدتاً، کتاب‌های درسی متمرکز هستند و آزمون‌ها بسیار تعیین‌کننده می‌باشند.</p> <p>تکرار، پدیده‌ای بسیار مهمی است؛ برگزاری کلاس‌های فوق‌العاده، تقویتی، جبرانی و... که هنوز در بسیاری از مدارس ورنیافته‌اند، ویژگی شاخص رویکرد انتقالی است؛ اگرچه ماهیت بعضی از دروس، به گونه‌ای است که لزوماً باید با تمرین و تکرار آموزش داده شوند و فراگیران اصولاً، در آن زمینه شناخت پیدا نمی‌کنند؛ بلکه باید آن‌ها را حفظ نمایند؛ مثل نام پایتخت کشورها یا مواردی از این دست.</p> <p>در این رویکرد، عامل اصلی در یادگیری دانش‌آموزان، معلم است. معلم دارای تمام اطلاعات بوده و اوست که منبع و موتور اصلی کار است. اما شاگرد، همراهی مطیع و شنونده‌ای است که گوش می‌دهد و با نوشتن مطالب در اطلاعات معلم شریک می‌شود. البته این نوع برنامه‌ریزی مزایایی هم دارد؛ اطلاعات به آسانی و به طور مؤثر منتقل می‌شوند، معلمان با این روش مأنوس‌اند و شاگردان در هر مرحله‌ای از آموزش و یادگیری، پذیرای آن هستند انجام آموزش صرفاً با توضیح دادن صورت می‌گیرد.</p> <p>اشکال عمده:</p> <p>در این روش معلم واقعاً نمی‌داند دانش‌آموزان به کجا رسیده‌اند «بچه‌ها، به تعطیلی خوردیم؛ این صفحات را بخوانید؛ حفظ کنید و امتحان بدهید». جمله‌ای است که بارها از معلمان معتقد به دیدگاه انتقالی، شنیده شده است.</p>

منبع: حسینی ایرج، سیدجلال (۱۳۸۷). آیا این سه رویکرد را می‌شناسید؟؛ ویژگی‌های برنامه‌ریزی درسی مبتنی بر سه دیدگاه روان‌شناسی «رفتارگرا، شناخت‌گرا و ساخت

و سازگرا»، رشد معلم، شماره ۲۲۱ و ۲۲۲، اسفند، فروردین، صص ۱۳ و ۱۴: (<http://www.noormags.ir>)